

Luděk Čech, Libor Ekrť, Ester Ekrťová, Jiří Juříčka, Jana Jelínková (eds.): Červená kniha květeny Vysočiny

Když se mi recenzovaná kniha dostala do rukou, okamžitě mne napadla podobnost s tematicky, geograficky i formátově podobnou Červenou knihou jižní části Čech, vydanou péčí Jihočeského muzea v Českých Budějovicích v r. 2013 (viz recenze v Živě 2014, 3: LX). Nebudu příliš srovnávat, dělí je 8 let pokroku ve výzkumu, velikost autorského kolektivu (Horácko mělo mnoho dobrých floristů, ale chyběl mu nadšenec nad nadšenec, technický úředník Václav Chán...) a pravděpodobně i míra prozkoumanosti oblasti. Ale přesto malé shrnutí připojím. Pahorkatina moldanubika převládá v obou sousedních oblastech, jakkoli v jižních Čechách přibývají ještě pánevinné oblasti a v obou je „nižší“ oro-fytikum (Šumava, Žďárské vrchy). Ústup rostlinných druhů v posledních 70 letech má podobné důvody, vycházející ze socialistického zemědělství a socialistické (ne)ochrany přírody. Vesměs utrpělo nejvíc bezlesí – mokré až rašelinné zločinem meliorací, suché pastviny, vřesoviště a skály pak zánikem pastvy a zarůstáním.

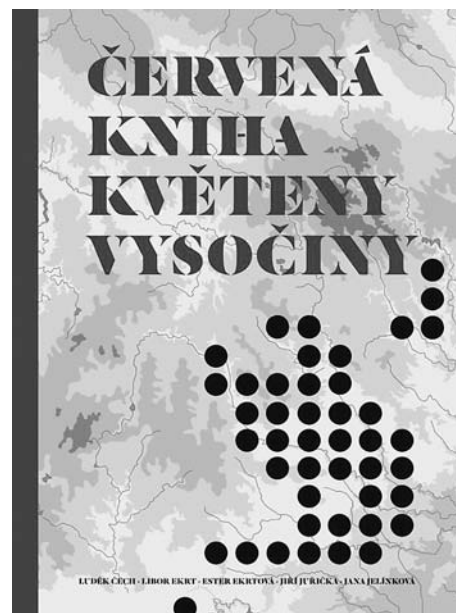
Předchozí dojem jsem získal z prvního prolistování knihy; až pak jsem se podíval do úvodních syntetizujících kapitol a zásadní počet zmizelých nebo téměř vyhynulých druhů je skutečně právě z těchto ekologických kategorií (Tn, R). Jen histogramu nezvěštných a vyhynulých taxonů (A) vévodí kategorie Sg (pole, rumiště atd.), což je pro Vysočinu typické. Sám z mládí pamatuji častá lneňná pole, mezi nimiž jsem jezdil v jižní části Vysočiny a která beze zbytku zmizela, samozřejmě včetně línkolních druhů (vázaných na kultury lnu).

Zpracování jednotlivých druhů je velmi pečlivé a obsahuje standardní odstavce, počínaje celkovým areálem, resp. ekologij taxonu ve střední Evropě a jeho výskytem

v České republice; hlavně je komentován současný výskyt taxonu na území Vysočiny a zhodnoceno historické a aktuální rozšíření s rozбором příčin, proč k ústupu druhu dochází. Každý druh doplňuje charakteristická fotografie a síťová mapa doloženého i současného rozšíření v kvadrantech Vysočiny. Zde měli autoři již možnost využít všech částí databáze Pladias, jejíž grant probíhal v minulých letech.

Vracím-li se oklikou ke srovnání s červenou knihou jižních Čech, čísla vyhynulých i kriticky ohrožených druhů jsou fakticky i procentuálně (ve vztahu k doloženým druhům regionů) poněkud nižší, ale jde o drobný klam. V červené knize Vysočiny nebyly zahrnuty kritické taxony apomiktů, jako jsou ostružiníky, pampelišky, jestřábníky a kontryhele, na něž v jižních Čechách působí specialisté. Naopak, čísla mě osobně překvapují, čekal bych, že takové „obyčejné hercynikum“ nemá ani tolik doložených druhů, ani tolik úbytků. Proto si myslím, že tato kniha, ukazující na nedobry stav květeny v tomto vlastně opomíjeném kraji v rámci celé naší republiky, je nanejvýš potřebná. Nejde o lamentování nad katastrofou zatopeného panonského úvalu nebo zarůstáním sadů a stepí v Českém středohoří, které je nám předkládáno často v „přímém přenosu“, a to jak stav, tak snaha o jeho pootočení. Vysočina jako odlehilý kraj se do přímého přenosu nikdy pořádně nedostala – kdo není původem a zaměřením místní, bude jistě fascinován, kolik druhů vlastně na Vysočině rostlo (a má je za termofyty apod.) a kolik z nich je ohrožených.

Uvedme zde několik příkladů. Podíváme-li se na mapu mě oblíbené tolíje bahenní (*Parnassia palustris*, str. 340) zdálky, máte pocit, že je to obyčejný druh (ostatně tentýž

pocit měli botanici ještě v r. 1970, kdy toliji ani nezapisovali). Ale těch „černých“ teček je méně než polovina a někde bychom tuto nádhernou rostlinu hledali již marně. Stejně tak jetel kaštanový (*Trifolium spadicum*, str. 451), ale u něj máme aspoň v textu světlo v tunelu – někde už se zanášejí meliorační trubky, a pokud se louka rozumně kosí ručně, jetel se znovu objevuje. Do třetice jsem se šel poučit o stavu lokality míčovky kulonosné (*Pilularia globulifera*, str. 353), mírně rozpačitý text vyznívá optimisticky. Pro mladší připomeňme, že je to asi jediná „kytka“, která se dostala na titulní stranu deníku (v tomto případě Mladé fronty Dnes), v srpnu 2007 – to se ještě noviny četly v tramvaji a navíc byla známá okurková sezona. Koupil jsem si je náhodou a žasl jsem, co že to ti botanici našli. Snad bude míčovka i nadále po reintrodukcii ozdobou květeny Vysočiny (blíže o ní také Živa 2009, 2: 64–66).

Je třeba poděkovat všem, kteří se na publikaci podíleli. Škoda, že se jejího vydání už nedožili Miroslav Švarc, trvalý účastník floristických kurzů, ať se konaly kdekoli, nejen poblíž jeho Třeště, a manželé Eliška a Kamil Rybníčkovi. Vzpomínám, jak mi v dávných dobách Kamil několikrát vyprávěl o západomoravských rašeliništích, která jsem já už nemohl prakticky potkat.

Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině, Jihlava 2021, 540 str. K dispozici v Muzeu Vysočiny Jihlava (880 Kč) nebo za základní cenu 800 Kč u autorů knihy (libor.ekrt@gmail.com) k vyvednutí v Telči nebo Českých Budějovicích (Přírodovědecká fakulta Jihočeské univerzity); při zaslání poštou s poplatkem 150 Kč za poštovné a balné.

1 Ukázka z knihy. Česnek šerý horský (*Allium senescens* subsp. *montanum*) – zde typický teplomilný skalní druh vyznívající v Panonii. Česnek medvědí (*A. ursinum*) bychom čekali v lesních údolích řek tekoucích na Moravu, ale podle mapy překvapivě roste i ve vyšší pahorkatině Vysočiny. Olše zelená (*Alnus alnobetula*) je alpský migrant do jižních Čech, i zde možná na některých lokalitách ještě původní.

